

Wspólna Deklaracja zespołu koordynacyjnego Paktu dla Wsi w sprawie przyszłości obszarów wiejskich i polityki rozwoju obszarów wiejskich w Unii Europejskiej

(Przyjęto 12 grudnia 2024 r.)

Spis treści

Preambuła	1
1. Przyszłość obszarów wiejskich jest sprawą całego społeczeństwa	1
1.1. Dobrobyt gospodarczy i społeczny UE w dużej mierze zależy od obszarów wiejskich	1
1.2. Obszary wiejskie Unii Europejskiej są kluczowe w walce ze zmianami klimatu	2
1.3. Zasoby wiejskie nie powinny być eksploatowane, lecz zarządzane w sposób zrównoważony	2
1.4. Polityka UE powinna promować zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w bardziej ukierunkowany sposób	2
2. Wyzwania na obszarach wiejskich wymagają pilnych działań	2
2.1. Obszary wiejskie stoją przed wyzwaniami demograficznymi i spadkiem gospodarczym	2
2.2. Społeczności wiejskie muszą wprowadzać innowacje, aby dostosować się do transformacji cyfrowej, ekologicznej i gospodarczej	3
2.3. Różne rodzaje obszarów stoją przed różnymi wyzwaniami i potrzebują ukierunkowanych reakcji	3
2.4. Ograniczenia wpływają na zdolność społeczności wiejskich do działania i dostępu do finansowania	3
3. Przyszła polityka rozwoju obszarów wiejskich musi uwzględniać potrzeby obszarów wiejskich	3
3.1. Wzmocnienie holistycznego i wielofundusowego wsparcia dla obszarów wiejskich, w tym <i>rural proofing</i>	3
3.2. Wzmocnienie podejścia ukierunkowanego na lokalną społeczność, takiego jak LEADER i <i>Smart Village</i>	4
3.3. Wzmocnienie powiązań między wsparciem UE a ruchami wiejskimi	4
3.4. Wysłuchanie głosów i poprawa reprezentacji interesów obszarów wiejskich w procesie stanowienia polityki	4
3.5. Wymaganie od państw członkowskich przeznaczenia minimalnej części funduszy na rozwój obszarów wiejskich	5
3.6. Wprowadzenie obowiązku wyższej minimalnej alokacji środków w ramach podejścia RLKS	5
3.7. Rozważenie specjalnego programu i funduszu rozwoju obszarów wiejskich jako alternatywnego rozwiązania	5
3.8. Zapewnienie państwom członkowskim elastyczności w określaniu priorytetów i strategii rozwoju obszarów wiejskich	5
4. Przekształcenie długoterminowej wizji obszarów wiejskich w konkretną strategię oraz realizacja modelu Paktu dla Wsi	5
4.1. Przekształcenie długoterminowej wizji obszarów wiejskich w strategię rozwoju obszarów wiejskich na wszystkich poziomach	5
4.2. Stworzenie modelu Paktu dla Wsi poprzez silne struktury międzyinstytucjonalne i koordynację	6
4.3. Budowanie zdolności instytucji zarządzających w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i <i>rural proofing</i>	6
5. Budowanie lokalnego potencjału i tworzenie lokalnej odpowiedzialności	6
5.1. Wzmacnianie potencjału na poziomie lokalnym poprzez wsparcie finansowe i techniczne	6
5.2. Umożliwienie większej elastyczności w procesach aplikacyjnych dla lokalnych beneficjentów	6
5.3. Zapewnienie finansowania załączkowego na przygotowanie projektu i rozwój pomysłu	7

5.4. Wspieranie społeczności wiejskich w zakresie innowacji i wymiany międzynarodowej	7
6. Poprawa monitorowania wydatków UE na obszary wiejskie	7
6.1. Wykorzystanie istniejących ram monitorowania i danych oraz uwzględnienie aspektów jakościowych.	7
6.2. Monitorowanie wydatków UE według sektorów i rodzajów terytorium	7
6.3. Opracowanie wskaźników SMART dla projektów lokalnych	7

Preambuła

Pakt dla Wsi jest inicjatywą przewidzianą w Długoterminowej Wizji dla Obszarów Wiejskich Unii Europejskiej. Pakt ma na celu budowanie współpracy pomiędzy administracją na różnych poziomach oraz z interesariuszami. Pakt dla Wsi stanowi proces oddolnego zarządzania na wielu poziomach od lokalnego po całą Unię, w którym Komisja Europejska pełni rolę koordynatora. Zespół koordynacyjny Paktu dla Wsi (*Rural Pact Coordination Group* – RPCG¹) został powołany jako specjalny zespół doradczy Komisji, którego zadaniem jest dalszy rozwój Paktu oraz nadzór nad jego realizacją. Jako członkowie RPCG uznajemy kluczową potrzebę ukierunkowanych działań oraz innowacji politycznych, aby sprostać licznym wyzwaniom związanym z wyludnianiem, transformacją ekologiczną, cyfrową i innymi, a także z gospodarczym regresem na obszarach wiejskich. Sukces społeczności wiejskich, który ma fundamentalne znaczenie nie tylko dla ich mieszkańców, ale także dla szerszego dobrostanu gospodarczego, środowiskowego i społecznego Unii Europejskiej jako całości, powinien być uwzględniony w zarządzaniu funduszami i politykami UE. Naszym wspólnym celem jest tworzenie dynamicznych, odpornych społeczności wiejskich zdolnych do wspierania zrównoważonych transformacji gospodarczych, środowiskowych i społecznych. W związku z tym my, członkowie RPCG, wspólnie opracowaliśmy niniejszą Deklarację w odpowiedzi na dziewięć pytań zawartych w dokumencie „[Długoterminowa wizja dla obszarów wiejskich UE: najważniejsze osiągnięcia i kolejne działania](#)”. Deklaracja² została przyjęta 12 grudnia 2024 roku.

1. Przyszłość obszarów wiejskich jest sprawą całego społeczeństwa

1.1. Dobrobyt gospodarczy i społeczny UE w dużej mierze zależy od obszarów wiejskich

Społeczności wiejskie odgrywają kluczową rolę w gospodarce UE. Sektory takie jak rolnictwo, zrównoważona produkcja żywności, leśnictwo, rybołówstwo oraz energia odnawialna rozwijają się na tych obszarach, wspierając bezpieczeństwo żywnościowe, zarządzanie zasobami oraz strategię energetyczne (szczególnie w zakresie zielonej energii). Ponadto obszary wiejskie stają się ośrodkami nowych działań gospodarczych, w tym agroturystyki, ekoturystyki i biznesów cyfrowych. Społeczności wiejskie wzbogacają tkankę społeczną UE, oferując unikalny styl życia, cechujący się większą przestrzenią i bliższymi relacjami międzyludzkimi w lokalnych społecznościach. Dodatkowo obszary wiejskie chronią lokalne tradycje i dziedzictwo kulturowe, wspierając różnorodność kulturową, integrację nowo przybyłych i migrantów, a także wzmacniając bezpieczeństwo w regionach przygranicznych.

¹ Przedstawiciele europejskich organizacji pozarządowych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, organizacji biznesowych i organizacji władz publicznych; przedstawiciele środowisk akademickich i ośrodków badawczych; wybrani przedstawiciele trzech sieci tworzących grupę sterującą Europejskiego Parlamentu Wiejskiego (ELARD, ERCA, PREPARE); Parlament Europejski (COMAGRI i COMREGI) reprezentowany przez posłów do PE; Komitet Regionów (NAT i COTER) reprezentowany przez swoich członków (władze lokalne i regionalne); oraz Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (NAT i ECO) reprezentowany przez swoich członków; 3 państwa członkowskie – przedstawiciele trzech prezydencji Rady Unii Europejskiej – 2 przedstawicieli z każdego państwa członkowskiego, jeden odpowiedzialny za rozwój obszarów wiejskich i jeden za spójność terytorialną.

² Deklaracja Grupy Koordynacyjnej Paktu na rzecz Obszarów Wiejskich w sprawie przyszłości obszarów wiejskich i polityki rozwoju obszarów wiejskich w Unii Europejskiej nie reprezentuje poglądów Komisji i nie angażuje Komisji, reprezentuje wyłącznie poglądy Grupy Koordynacyjnej Paktu na rzecz Obszarów Wiejskich. RPCG przyjmuje swoje opinie, zalecenia lub raporty w drodze konsensusu lub zwykłą większością głosów w przypadku głosowania. Obecna Deklaracja została przyjęta zwykłą większością głosów członków RPCG.

1.2. Obszary wiejskie Unii Europejskiej są kluczowe w walce ze zmianami klimatu

Regiony wiejskie odgrywają centralną rolę zarówno w łagodzeniu skutków zmian klimatu, jak i w adaptacji do ich konsekwencji. To na tych terenach odbywa się zrównoważona produkcja żywności, zarządzanie gruntami rolnymi i leśnymi, produkcja energii odnawialnej, ochrona siedlisk naturalnych oraz świadczenie usług ekosystemowych (zwłaszcza w delikatnych ekosystemach, takich jak góry i wyspy). Sukces strategii klimatycznych w dużej mierze zależy od skutecznego wzmocnienia społeczności wiejskich, aby mogły stosować zrównoważone praktyki, wzmacniać swoją odporność oraz aktywnie przyczyniać się do globalnej walki ze zmianami klimatu.

1.3. Zasoby wiejskie nie powinny być eksploatowane, lecz zarządzane w sposób zrównoważony

Chociaż obszary wiejskie posiadają cenne zasoby naturalne, kulturowe i gospodarcze, nie powinny być one nadmiernie eksploatowane, lecz w dłuższej perspektywie traktowane w sposób zrównoważony. Na przykład projekty związane z energią odnawialną, takie jak turbiny wiatrowe w obszarach górskich, powinny być realizowane w sposób przemyślany, aby zrównoważyć wpływ na środowisko i interesy lokalnych społeczności, zapewniając także korzyści dla mieszkańców tych terenów. Podobnie turystyka powinna być zarządzana tak, aby chronić krajobrazy wiejskie i zachować dziedzictwo kulturowe, nie obciążając lokalnych ekosystemów. Ponadto zasoby gleby i wody wymagają odpowiedzialnych praktyk zarządzania, aby zapobiec ich degradacji i zapewnić ich użyteczność dla przyszłych pokoleń.

1.4. Polityka UE powinna promować zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w bardziej ukierunkowany sposób

Polityki UE powinny promować inkluzywność oraz zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, w tym przez inwestycje w infrastrukturę, praktyki zrównoważone oraz nowe lokalne sektory gospodarki (takie jak gospodarka o obiegu zamkniętym, rozproszona zasoby energii oparte na odnawialnych źródłach energii, gospodarka społeczna oraz gospodarka ukierunkowana na społeczność, oraz cyfryzacja). Polityki UE powinny zapewnić, że społeczności wiejskie oraz ich obywatele, w tym władze lokalne, organizacje społeczne i podmioty prywatne (w tym przedsiębiorstwa wiejskie), będą mogły pozytywnie przyczynić się do przyszłości Unii w sposób zrównoważony i wyważony.

2. Wyzwania na obszarach wiejskich wymagają pilnych działań

2.1. Obszary wiejskie stają przed wyzwaniami demograficznymi i spadkiem gospodarczym

Obszary wiejskie doświadczają odpływu mieszkańców i starzenia się populacji. Spadek gospodarczy i redukcja usług, a także brak dostępu do usług (w tym dostępność na obszarach wiejskich oraz wystarczające i przystępne opcje transportowe, usługi edukacyjne i zdrowotne), brak mieszkań i dostępu do ziemi dodatkowo przyspieszają migrację, szczególnie młodych ludzi. Niedobory siły roboczej i brak jakościowych miejsc pracy oraz zamykanie biznesów (w tym lokalnych sklepów) dodatkowo osłabiają społeczności wiejskie i pogłębiają wyzwania demograficzne.

2.2. Społeczności wiejskie muszą wprowadzać innowacje, aby dostosować się do transformacji cyfrowej, ekologicznej i gospodarczej

Społeczności wiejskie stoją przed wyjątkowymi wyzwaniami w dostosowywaniu się do zmian cyfrowych, zielonych i gospodarczych. Istnieje pilna potrzeba znacznych inwestycji w infrastrukturę odporną na przyszłe zmiany oraz w innowacje (w tym innowacje technologiczne, społeczne, biznesowe i w zarządzaniu), aby zapewnić, że obszary wiejskie nie zostaną w tyle w tych transformacjach.

2.3. Różne rodzaje obszarów stoją przed różnymi wyzwaniami i potrzebują ukierunkowanych reakcji

Należy uznać, że różne typy obszarów wiejskich (np. górskie, wyspy, obszary i regiony peryferyjne oraz regiony przygraniczne) oferują różne możliwości, jak również stoją przed różnymi rodzajami wyzwań, które wymagają szczegółowych odpowiedzi politycznych i interwencji, tak jak podkreślono w artykule 174 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Na przykład, odległość od centrów miejskich i powiązania między miastami a obszarami wiejskimi są kluczowymi kwestiami; obszary górskie mają specyficzne potrzeby związane z wyzwaniami dostępu i dostępności usług; najbardziej oddalone regiony również borykają się z istotnymi ograniczeniami związanymi z ograniczoną powierzchnią terytorialną, izolacją i kosztami wynikającymi z dużych odległości do głównych rynków; podczas gdy regiony przygraniczne często są szczególnie narażone na problemy bezpieczeństwa, na regres gospodarczy i napięcia geopolityczne.

2.4. Ograniczenia wpływają na zdolność społeczności wiejskich do działania i dostępu do finansowania

Społeczności wiejskie często napotykają poważne ograniczenia, które są dodatkowo pogłębiane przez zmiany demograficzne, zwłaszcza gdy młodsze i wykształcone osoby opuszczają te obszary. Ponadto społeczności wiejskie w dużej mierze polegają na wolontariacie i organizacjach społeczeństwa obywatelskiego, które wymagają silniejszego wsparcia i większego uznania. Ograniczenia zdolności utrudniają społecznościom wiejskim pozyskiwanie funduszy oraz skuteczne planowanie na przyszłość. Obszary wiejskie często borykają się z brakiem ukierunkowanego finansowania, a gdy fundusze są dostępne, biurokratyczne przeszkody – takie jak zbyt skomplikowane procedury – ograniczają ich skuteczne wykorzystanie. Lokalne inicjatywy rozwoju kierowane przez społeczność (RLKS), mimo swoich zalet i udokumentowanych osiągnięć, są obecnie znacznie niedofinansowane i niewykorzystywane.

3. Przyszła polityka rozwoju obszarów wiejskich musi uwzględniać potrzeby obszarów wiejskich

3.1. Wzmocnienie holistycznego i wielofunduszowego wsparcia dla obszarów wiejskich, w tym *rural proofing*

Polityka rozwoju obszarów wiejskich powinna opierać się na holistycznym i zintegrowanym podejściu politycznym, podkreślając znaczenie mechanizmów weryfikujących wpływ działań politycznych i administracyjnych na obszary wiejskie (tzw. *rural proofing*). Koncepcja proofingu wiejskiego, która polega na "przeglądaniu polityk z perspektywy obszarów wiejskich, aby dostosować te polityki do potrzeb osób, które żyją i pracują na obszarach wiejskich³", musi wyjść poza abstrakcyjny zarys i być wzmocniona poprzez odpowiednie przepisy, procedury oraz kompleksowe wytyczne metodologiczne.

³ https://rural-vision.europa.eu/action-plan/cross-cutting/rural-proofing_en

Finansowanie działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich powinno pochodzić z połączenia źródeł unijnych, krajowych i regionalnych. Skoordynowane działania w ramach różnych działań i funduszy UE oraz innych źródeł finansowania są kluczowe dla zapewnienia, że społeczności wiejskie otrzymają niezbędne zasoby. Przedstawiciele interesariuszy wiejskich powinni być ściśle zaangażowani w projektowanie odpowiednich polityk.

3.2. Wzmocnienie podejścia ukierunkowanego na lokalną społeczność, takiego jak LEADER i *Smart Village*

Mechanizm Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (RLKS) powinien być szerzej stosowany jako podstawowa metoda identyfikacji potrzeb, opracowywania lokalnych planów i strategii, planowania i wdrażania lokalnych projektów oraz dystrybucji funduszy. RLKS to oddolne podejście do rozwoju regionalnego i lokalnego, w ramach którego społeczności lokalne przejmują inicjatywę w zakresie określania i zaspokajania swoich potrzeb rozwojowych, w tym lokalnego procesu decyzyjnego (takiego jak lokalne grupy działania – LGD), oddolnego zaangażowania i podejścia opartego na wielu źródłach finansowania. RLKS pozwala również na zaspokojenie potrzeb danego obszaru w bardziej ukierunkowany sposób. LEADER był przez dziesięciolecia główną metodą RLKS z powodzeniem stosowaną na obszarach wiejskich, natomiast wielofunduszowy RLKS na obszarach wiejskich i niewiejskich był silnie promowany, ale nie był powszechnie stosowany w państwach członkowskich. Niedawno pojawiły się inne podejścia lokalne kierowane przez społeczność, w szczególności inteligentne wioski (*smart village*). Inteligentne wioski mają na celu wzmocnienie odporności społeczności wiejskich poprzez wspieranie innowacji technologicznych i społecznych na poziomie lokalnej społeczności wiejskiej, zgodnie z zasadami RLKS (tj. kierowanego przez społeczność, partycypacyjnego, holistycznego planowania lokalnego i wdrażania innowacyjnych inteligentnych inicjatyw).

3.3. Wzmocnienie powiązań między wsparciem UE a ruchami wiejskimi

Oprócz formalnych instrumentów rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność UE istnieje silna sieć powiązań w ramach społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim, w tym szeroki wachlarz grup lokalnych, stowarzyszeń wiejskich i regionalnych, przedsiębiorstw społecznych, rad społeczności lokalnych, partnerstw lokalnych i innych. Wiele z tych "ruchów wiejskich" ma długą tradycję (sięgającą ponad 50 lat) i opracowało system krajowych i europejskich parlamentów wiejskich, aby dać głos społecznościom wiejskim i poprawić lokalne zasoby. Finansowanie tych sieci – pochodzące głównie z rządów regionalnych lub krajowych i składek członkowskich – powinno być uzupełnione finansowaniem europejskim w celu utrzymania krytycznego potencjału tych sieci.

3.4. Wysłuchanie głosów i poprawa reprezentacji interesów obszarów wiejskich w procesie stanowienia polityki

Niezależnie od tego, czy UE przyjmie podejście z pojedynczym funduszem, czy wielofunduszowe podejście do finansowania przyszłych polityk i programów na zasadzie partnerskiego zarządzania, nie wystarczy już pozostawić całkowitej decyzji państwom członkowskim, jaką część funduszy UE przeznaczą na rozwój obszarów wiejskich. Podczas gdy obszary wiejskie mają kluczowe znaczenie dla zrównoważonego rozwoju Europy i stanowią serce działań na rzecz klimatu, reprezentacja interesów obszarów wiejskich i społeczności – wykraczająca poza rolnictwo – jest stosunkowo słaba w porównaniu do innych interesów sektorowych i terytorialnych (np. miejskich). W związku z tym obszary wiejskie i społeczności wiejskie nie otrzymują wystarczającej uwagi w politykach i finansowaniu.

3.5. Wymaganie od państw członkowskich przeznaczenia minimalnej części funduszy na rozwój obszarów wiejskich

Zgodnie z zasadami "odporności obszarów wiejskich", RPCG opowiada się za zdecydowanym zaangażowaniem i jasnymi wymogami na poziomie UE wobec państw członkowskich. Zgodnie z nimi obowiązkowy odsetek *wszystkich funduszy UE w ramach wieloletnich ram finansowych, w szczególności funduszy polityki spójności i WPR* (np. co najmniej 30%), musi być przeznaczony na obszary wiejskie i społeczności wiejskie, na cele rozwoju obszarów wiejskich wykraczające poza rolnictwo.

3.6. Wprowadzenie obowiązku wyższej minimalnej alokacji środków w ramach podejścia RLKS

Obecny 5-procentowy przydział w ramach RLKS nie jest już wystarczający. Obowiązkowy udział funduszy ukierunkowanych na rozwój obszarów wiejskich (np. co najmniej 10%) powinien być dystrybuowany za pośrednictwem lokalnie kierowanych i ukierunkowanych terytorialnie mechanizmów RLKS (takich jak LEADER i inteligentne wioski), aby zapewnić lokalnym społecznościom środki finansowe niezbędne do kierowania ich własnym rozwojem.

3.7. Rozważenie specjalnego programu i funduszu rozwoju obszarów wiejskich jako alternatywnego rozwiązania

Uważamy, że konieczna jest obowiązkowa minimalna alokacja funduszy UE na rozwój obszarów wiejskich (niezależnie od ostatecznego podejścia do finansowania), jak określono w punkcie 3.5. Jeśli jednak okaże się to niewykonalne, należy ustanowić specjalny Europejski Fundusz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFROW) i program z odpowiednio zapewnionymi środkami (np. co najmniej 30% wszystkich funduszy UE – patrz punkt 3.5). Takie podejście nadałoby kwestiom związanym z obszarami wiejskimi większe znaczenie w polityce UE i zapewniłoby większe finansowanie dostępne dla społeczności wiejskich. Ponadto inicjatywy na rzecz RLKS powinny otrzymać zwiększone wsparcie finansowe również w ramach EFROW, jeżeli zostanie wybrany ten wariant.

3.8. Zapewnienie państwom członkowskim elastyczności w określaniu priorytetów i strategii rozwoju obszarów wiejskich

Chociaż przydział środków na rozwój obszarów wiejskich powinien być obowiązkowy, elastyczność ma kluczowe znaczenie dla umożliwienia państwom członkowskim finansowania konkretnych celów dostosowanych do ich strategii rozwoju obszarów wiejskich, zgodnych z szerszymi ramami i priorytetami określonymi przez UE. Niezbędny jest model finansowania oparty na potrzebach i zorientowany na wyniki, który odzwierciedla zróżnicowane wymagania obszarów wiejskich i miejskich.

4. Przekształcenie długoterminowej wizji obszarów wiejskich w konkretną strategię oraz realizacja modelu Paktu dla Wsi

4.1. Przekształcenie długoterminowej wizji obszarów wiejskich w strategię rozwoju obszarów wiejskich na wszystkich poziomach

Długoterminowa wizja obszarów wiejskich UE (LTVRA) musi zostać przełożona na konkretne strategię na poziomie UE, krajowym i regionalnym. Państwa Członkowskie powinny być zobowiązane do opracowania krajowych (oraz regionalnych) strategii rozwoju obszarów wiejskich, zgodnych ze wspólnymi priorytetami UE określonymi w strategicznych dokumentach, takich jak LTVRA, Europejski Zielony Ład czy Dekada Cyfrowa.

Strategie te muszą być opracowywane we współpracy z interesariuszami wiejskimi, w tym na poziomie lokalnym, aby zapewnić odpowiednie uwzględnienie lokalnych priorytetów i potrzeb.

4.2. Stworzenie modelu Paktu dla Wsi poprzez silne struktury międzyinstytucjonalne i koordynację

Na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym wysiłki w zakresie rozwoju obszarów wiejskich powinny być koordynowane za pomocą dedykowanych ram instytucjonalnych, które zapewnią zarówno poziomą, jak i pionową koordynację. Należy przestrzegać zasad i mechanizmów określonych w publikacji Paktu Wiejskiego [„Wdrożenie paktu na rzecz obszarów wiejskich w państwach członkowskich”](#). Wyznaczeni członkowie rządów krajowych i regionalnych oraz obowiązkowe międzyresortowe grupy koordynacyjne mogą zapewnić spójność polityk i skuteczne wdrożenie mechanizmu *rural proofing*. Takie zasady stanowiłyby warunek dostępu do udziału w funduszach przeznaczonych na rozwój obszarów wiejskich. Na poziomie UE, dedykowana Dyrekcja Generalna ds. Rozwoju Obszarów Wiejskich (DG RURAL) mogłaby usprawnić i skoordynować ambicje oraz działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Dodatkowo, należy wzmocnić współpracę i koordynację między odpowiednimi Dyrekcjami Generalnymi Komisji Europejskiej (np. DG AGRI, DG REGIO, potencjalnie przyszłe DG RURAL i innymi).

4.3. Budowanie zdolności instytucji zarządzających w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i *rural proofing*

Mechanizm *rural proofing* powinien być zintegrowany na poziomie krajowym i unijnym, szczególnie w fazach przed- i po-legislacyjnych. Organy zarządzające oraz inne kluczowe organizacje polityczne muszą być szkolone w zakresie rozwoju obszarów wiejskich i mechanizmu *rural proofing*, aby zapewnić skuteczną realizację polityki. Ekspertyza techniczna i budowanie potencjału są niezbędne, aby wspierać te organy w zarządzaniu strategiami rozwoju obszarów wiejskich.

5. Budowanie lokalnego potencjału i tworzenie lokalnej odpowiedzialności

5.1. Wzmacnianie potencjału na poziomie lokalnym poprzez wsparcie finansowe i techniczne

Spółeczności wiejskie, zwłaszcza te małe i o ograniczonych zasobach, powinny otrzymywać wsparcie techniczne w rozwijaniu pomysłów na projekty oraz poruszaniu się w procesach wnioskowania o fundusze. Może to być realizowane za pośrednictwem Lokalnych Grup Działania (LGD), krajowych sieci wiejskich i dedykowanych sieci europejskich (w tym sieci gmin wiejskich). Powinny zostać przydzielone wystarczające fundusze UE na działania sieciowe na poziomie unijnym, pomoc techniczną i działania przygotowawcze, aby budować potencjał i umożliwiać wymianę doświadczeń na poziomie UE (oraz z obszarami wiejskimi w krajach spoza UE).

5.2. Umożliwienie większej elastyczności w procesach aplikacyjnych dla lokalnych beneficjentów

Większa elastyczność i otwartość na eksperymentowanie powinny zostać wprowadzone w procesach aplikacyjnych. Upraszczanie zasad finansowych poprzez szersze stosowanie płatności opartych na wynikach i wykorzystanie uproszczonych opcji kosztów (SCO, takich jak koszty jednostkowe i ryczałty) ułatwiłoby realizację mniejszych projektów. Finansowanie oparte

na wynikach oraz uproszczone systemy raportowania finansowego są kluczowe dla wspierania inicjatyw prowadzonych przez lokalne społeczności.

5.3. Zapewnienie finansowania załączkowego na przygotowanie projektu i rozwój pomysłu

Finansowanie załączkowe – na przykład na rozwój pomysłów, opracowanie projektów i ich przygotowanie – oraz zasoby katalizujące działania są kluczowe na wczesnych etapach inicjatyw i projektów. Nowe podejścia, takie jak prezentacje projektów (*project pitches*), mogą uzupełniać formalne pisemne wnioski, dając mniej doświadczonym beneficjentom większe szanse na uzyskanie funduszy.

5.4. Wspieranie społeczności wiejskich w zakresie innowacji i wymiany międzynarodowej

Wsparcie dla innowacji od fazy pomysłu jest kluczowe dla promowania kreatywnych rozwiązań w społecznościach wiejskich. Szczególną uwagę należy poświęcić umożliwieniu mniejszym podmiotom udziału w projektach innowacyjnych i współpracy transgranicznej. Małe społeczności wiejskie powinny otrzymywać wsparcie techniczne i mieć ułatwiony bezpośredni dostęp do programów UE zarządzanych centralnie, takich jak Horyzont Europa i Interreg.

6. Poprawa monitorowania wydatków UE na obszary wiejskie

6.1. Wykorzystanie istniejących ram monitorowania i danych oraz uwzględnienie aspektów jakościowych

Dane (takie jak te gromadzone i prezentowane za pośrednictwem Obserwatorium Wiejskiego) powinny wspierać podejmowanie decyzji opartych na faktach. Należy wykorzystać istniejące systemy gromadzenia danych i ramy monitorowania, skupiając się na kluczowych wskaźnikach społecznych i ekonomicznych, które dostarczają cennych informacji o dobrostanie społeczności wiejskich. Oprócz danych ilościowych należy uwzględnić wskaźniki jakościowe, które odzwierciedlają korzyści niematerialne, takie jak kapitał społeczny i spójność społeczności. Ponadto gromadzenie danych powinno uwzględniać długoterminową trwałość wyników i wpływ projektów poza ich czas trwania.

6.2. Monitorowanie wydatków UE według sektorów i rodzajów terytorium

Fundusze UE powinny być oznaczane według sektorów i terytoriów, aby lepiej zrozumieć udział środków przeznaczonych na obszary wiejskie i zapewnić, że te obszary otrzymują sprawiedliwy przydział zasobów. Oznaczanie terytorialne powinno uwzględniać specyfikę obszarów wiejskich (zob. punkt 2.3), szczególnie tych, które wymagają szczególnej uwagi (np. tereny górskie, wyspy, regiony przygraniczne i najbardziej peryferyjne). Takie podejście pomaga zapobiegać sytuacjom, w których obszary wiejskie o wyższych możliwościach nieproporcjonalnie korzystają z finansowania. Wdrożenie takiego systemu oznaczania umożliwi skuteczniejsze monitorowanie alokacji funduszy i zapewni realizację celów rozwoju obszarów wiejskich.

6.3. Opracowanie wskaźników SMART dla projektów lokalnych

Należy opracować zestandaryzowany zestaw wskaźników SMART (konkretne, mierzalne, osiągalne, istotne i osiągalne w czasie) dla projektów lokalnych. Zapewnienie wsparcia technicznego interesariuszom wiejskim w zakresie pomiaru tych wskaźników zagwarantuje spójność w ocenie projektów. Należy jednak unikać nadmiernego obciążenia administracyjnego dla lokalnych interesariuszy / beneficjentów projektów w związku z gromadzeniem danych.